

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY-PEDAGOGIK TAYYORGARLIGINING DIDAKTIK ASOSLARI

Xojiyeva Zulfiya O'ktamovna

*Nizomiy nomidagi O'zMPu Pedagogika nazariyasi va tarixi kafedrası dotsenti
(PhD)*

Anorjonova Komila Xayyom qizi

*Nizomiy nomidagi O'zMPu Pedagogika nazariyasi va tarixi yo'nalishi 1- bosqich
magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini shakllantirish jarayonining didaktik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim talablari asosida o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ta'lim mazmuni, metodlari, shakl va vositalarining o'zaro uyg'unligi masalalari yoritilgan. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va innovatsion pedagogik texnologiyalarning bo'lajak o'qituvchilar tayyorgarligidagi o'rni asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishda didaktik asoslarning ahamiyatini ko'rsatib beradi.

Kalit so'zlar: Bo'lajak o'qituvchi, kasbiy-pedagogik tayyorgarlik, didaktik asoslar, pedagogik kompetensiya, kasbiy kompetensiya, ta'lim mazmuni, o'qitish metodlari, ta'lim shakllari, didaktik tamoyillar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv, innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, pedagogik amaliyot, refleksiya, pedagogik muloqot.

Abstract: This article examines the didactic foundations of professional and pedagogical training of future teachers. The study analyzes modern educational requirements aimed at developing professional competencies, as well as the interrelation of educational content, teaching methods, forms, and instructional tools. Special attention is paid to the competency-based approach, learner-centered education, and the role of innovative pedagogical technologies in teacher training. The research findings highlight the importance of didactic foundations in improving the system of future teacher education.

Keywords: Future teacher, professional and pedagogical training, didactic foundations, pedagogical competence, professional competence, educational content, teaching methods, forms of instruction, didactic principles, learner-centered education, competency-based approach, activity-based approach, innovative pedagogical technologies, interactive methods, teaching practice, reflection, pedagogical communication.

Аннотация: В статье рассматриваются дидактические основы формирования профессионально-педагогической подготовки будущих учителей. Анализируются современные требования к подготовке педагогических кадров, направленные на развитие профессиональных компетенций, а также

взаимосвязь содержания образования, методов, форм и средств обучения. Особое внимание уделяется компетентностному подходу, личностно-ориентированному обучению и использованию инновационных педагогических технологий в процессе подготовки будущих учителей. Результаты исследования подчеркивают значимость дидактических основ в совершенствовании системы подготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: Будущий учитель, профессионально-педагогическая подготовка, дидактические основы, педагогическая компетенция, профессиональная компетентность, содержание образования, методы обучения, формы обучения, дидактические принципы, личностно-ориентированное обучение, компетентностный подход, деятельностный подход, инновационные педагогические технологии, интерактивные методы, педагогическая практика, рефлексия, педагогическое общение.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida jamiyat taraqqiyoti ta'lim tizimi rivoji bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ta'lim sifati esa, avvalo, pedagog kadrlarning kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois zamonaviy ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash masalasi ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, ta'lim mazmunining yangilanishi, o'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, kompetensiyaviy yondashuvning kuchayishi bo'lajak o'qituvchilardan yuqori darajadagi kasbiy, metodik va didaktik tayyorgarlikni talab etmoqda.

Hozirgi kunda pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida an'anaviy bilim berishga asoslangan yondashuv o'rnini shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan hamda kompetensiyaviy yondashuvlar egallab bormoqda. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'lishini, balki pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish, ta'lim jarayonini loyihalash, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish hamda pedagogik muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmalarini shakllantirishni taqozo etadi. Mazkur jarayonda didaktik asoslar muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ular ta'lim jarayonining mazmuni, shakli, metodlari va vositalarini tizimli ravishda belgilab beradi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligi murakkab, ko'p qirrali jarayon bo'lib, u pedagogik bilimlar, kasbiy ko'nikmalar, shaxsiy fazilatlar va kasbiy qadriyatlarining uzviy birligini o'z ichiga oladi. Ushbu tayyorgarlikni samarali tashkil etish didaktik tamoyillar, metodik yondashuvlar hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslanishini talab etadi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish, refleksiv faoliyatni rivojlantirish va amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligi pedagogik faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka, shaxsiy sifatlar

va kasbiy qadriyatlar majmuasini o'z ichiga oladi. Ushbu tayyorgarlik pedagogik nazariya va amaliyotning uzviy birligi asosida shakllanib, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltiriladi. Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda kasbiy-pedagogik tayyorgarlik jarayoni shaxsning intellektual, metodik, kommunikativ va refleksiv rivoji bilan chambarchas bog'liq holda talqin etiladi.

Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning mazmuni davlat ta'lim standartlari, o'quv rejalari va fan dasturlari asosida belgilanadi. Bunda bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik bilimlarni egallashi bilan bir qatorda, ularni amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, pedagogik amaliyot, modulli ta'lim, muammoli o'qitish va interfaol metodlar orqali tayyorgarlik jarayonining samaradorligi oshiriladi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini tashkil etishda didaktik yondashuvlar muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Jumladan, kompetensiyaviy yondashuv ta'lim jarayonini bilimlarni o'zlashtirishdan ko'ra, kasbiy faoliyatda zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltiradi. Bu yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi va pedagogik qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa ta'lim oluvchining individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olishga asoslanadi. Ushbu yondashuv doirasida bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy faolligi, refleksiv tafakkuri va kasbiy motivatsiyasi rivojlantiriladi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv orqali esa pedagogik bilimlar amaliy faoliyat jarayonida mustahkamlanadi, ya'ni "o'rganish – bajarish – tahlil qilish" tamoyili asosida kasbiy tayyorgarlik ta'minlanadi.

Kasbiy-pedagogik tayyorgarlik jarayonini samarali tashkil etish didaktik tamoyillarga amal qilishni talab etadi. Ilmiylik, tizimlilik va izchillik, nazariya bilan amaliyotning birligi, faollik va mustaqillik, ko'rgazmalilik hamda individuallashtirish tamoyillari bo'lajak o'qituvchilar tayyorgarligining asosiy didaktik poydevorini tashkil etadi. Ushbu tamoyillar ta'lim jarayonining mantiqiy, izchil va samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi. Xususan, nazariya bilan amaliyotning uzviyligi tamoyili pedagogik bilimlarning amaliy mashg'ulotlar va pedagogik amaliyot orqali mustahkamlanishini ta'minlaydi. Faollik va mustaqillik tamoyili esa bo'lajak o'qituvchilarning ta'lim jarayonidagi subyektiv rolini kuchaytirib, ularning kasbiy mas'uliyatini oshiradi. Natijada, ta'lim jarayoni passiv bilim olishdan faol kasbiy tayyorgarlikka o'tadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini ta'minlashda o'qitish metodlari va didaktik vositalar muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, keys-stadi, munozara va trening mashg'ulotlari bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar orqali talabalarning ijodiy fikrlashi, muloqot madaniyati va pedagogik vaziyatlarni hal etish ko'nikmalari rivojlanadi.

Didaktik vositalar, jumladan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, elektron o'quv resurslari, multimediya materiallari va raqamli platformalardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Zamonaviy ta'lim sharoitida raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning axborot bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Pedagogik amaliyot bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligida muhim bosqich hisoblanadi. Amaliyot jarayonida talabalarda real ta'lim muhitida pedagogik faoliyatni amalga oshirish, o'quvchilar bilan muloqot qilish va dars jarayonini tashkil etish ko'nikmalari shakllanadi. Pedagogik amaliyot nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, pedagogik amaliyot bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy refleksiyasini rivojlantiradi, ya'ni o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish qobiliyatini shakllantiradi. Bu esa kelajakda mustaqil pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishga zamin yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligi zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, uning samaradorligi ta'lim jarayonining didaktik asoslariga bevosita bog'liqdir. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, kasbiy-pedagogik tayyorgarlikni shakllantirishda ta'lim mazmuni, metodlari, shakl va vositalarining o'zaro uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. Bo'lajak o'qituvchilar tayyorgarligida kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan hamda faoliyatga asoslangan yondashuvlardan foydalanish ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, interfaol metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilish va pedagogik vaziyatlarni samarali hal etish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, pedagogik amaliyot kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning muhim omili sifatida nazariy bilimlar va amaliy faoliyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi. Amaliy mashg'ulotlar orqali bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy refleksiya, pedagogik muloqot madaniyati hamda kasbiy mas'uliyat hissi rivojlanadi. Tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash tizimida didaktik asoslarni takomillashtirish, ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish hamda pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish zarurligini ko'rsatadi. Mazkur xulosalar oliy pedagogik ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayeva M. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlashning pedagogik asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.
2. Qodirov B.R. Kasbiy pedagogika asoslari. – Toshkent: O'zbekiston,
3. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
4. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – М.: Педагогика, 1982.

5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции как основа компетентностного подхода. – М., 2004.
6. Краевский В.В. Общие основы педагогики. – М.: Академия, 2008.
7. Коменский Я.А. Великая дидактика. – М.: Педагогика, 1989.
8. Слостёнин В.А. и др. Педагогика. – М.: Академия, 2013.
9. Хуторской А.В. Компетентностный подход в образовании. – М.: Эйдос, 2013.